

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych

Jakub Bandoch

Smartfony są nieważne? Konstruktywistyczna analiza technosceptycyzmu i wpływu technologii na zmianę społeczną

W rozprawie zostało poddane analizie zjawisko technosceptycyzmu w kontekście powszechnej adopcji smartfonów w społeczeństwie. Główna teza pracy dotyczy względnej nieistotności smartfonów w procesie zmiany społecznej wywołanej rozwojem technologicznym. Autor wykazuje, że oceniana negatywnie w ramach technosceptycyzmu zmiana społeczna, nie została zapoczątkowana przez smartfony, ale przez inne technologie, które zostały opracowane wiele lat wcześniej. Autor argumentuje ponadto, że głównym powodem, dla którego smartfony mogą powodować pewne negatywne reperkusje, jest konsumpcyjny system wartości, który rozwijał się przez dziesięciolecia wraz z innymi technologiami i został zinternalizowany przez społeczeństwa w zglobalizowanym świecie. Rozprawa podzielona jest na trzy części.

W części pierwszej (w rozdziale 1) autor wprowadza autorską koncepcję teoretyczną technologii pierwszego i drugiego rzędu. Jej podstawową funkcją jest pomoc w odróżnieniu innowacji technologicznych, których wpływ na procesy zmiany społecznej jest fundamentalny, od tych, których zasięg oddziaływania jest znikomy. Autor omawia wprowadzone kategorie na przykładzie wynaleźnia i upowszechnienia tworzyw sztucznych na początku XX wieku (jako przykładu technologii pierwszego rzędu) oraz automatów do gier i walkmana Sony (jako technologii drugiego rzędu). Ram interpretacyjnych dla wprowadzonej kategorii dostarczają takie szkoły teoretyczne jak konstruktywizm społeczny, ekologia mediów i teoria obiegu kultury, które autor omawia w rozdziale 2.

Część druga została poświęcona empirycznemu fragmentowi dysertacji. W rozdziale 3 przedstawiono założenia i metodologię badania, określając jego trzy kluczowe etapy: badanie dyskursu naukowego i medialnego za pomocą systematycznych przeglądów literatury oraz badanie działań społecznych rodziców za pomocą wywiadów pogłębionych. Badanie dyskursu naukowego opierało się na założeniu, że odkrycia naukowe są jednym z głównych punktów odniesienia dla środków masowego przekazu, a sama nauka jest społecznym archetypem obiektywizmu i prawdy, który ma zdolność kształtowania publicznego postrzegania różnych aspektów rzeczywistości. Uzasadnieniem dla badania dyskursu medialnego było to, że klasyczne media (tj. telewizja, radio i gazety) są nadal jednym z głównych źródeł informacji dla ludzi, a dyskurs społeczny na dany temat jest często kształtowany za ich pośrednictwem. Z kolei badanie działań społecznych skierowanych przeciwko smartfonom podyktowane było faktem, że na tym poziomie (mikrospołecznym) krzyżują się różne wymiary życia społecznego: od wyznawanych przez jednostkę wartości, przez wpływ grup odniesienia, po dyskursy publiczne (w tym dyskursy naukowe i medialne). Wyniki poszczególnych etapów badań zostały omówione w rozdziałach 4 (dyskurs naukowy), 5 (dyskurs medialny) i 6 (wywiady pogłębione).

W części trzeciej dokonano interpretacji i syntezy zebranego materiału badawczego. W rozdziale siódmym autor zestawiał tezy technosceptycyzmu zidentyfikowane w części drugiej z pytaniami, które Neil Postman sugerował zadać w kontekście zmiany społecznej wywołanej technologią. Pytania Postmana dotyczą holistycznego wymiaru relacji społeczeństwa z technologią i kierują optykę badawczą zarówno w stronę technologii pierwszo i drugorzędowych. Autor przedstawił własną interpretację odpowiedzi na pytania Postmana. Na ich podstawie wskazuje obszary, w których technosceptycyzm błędnie identyfikuje smartfony jako poważne zagrożenie dla ustalonego porządku społecznego. W rozdziale ósmym autor analizuje smartfony jako technologie drugiego rzędu i argumentuje, że stanowią one jedynie ogniwo pośrednie w ewolucji technologii komputerowej, której kierunek zorientowany jest na rozwój rzeczywistości wirtualnej.